

Диденко О.Н.

Место юридической науки в системе общественных наук: зарождение, становление и развитие.

В статье освещается и анализируется процесс зарождения, становления и развития юридической науки в мире с самых давних времен. Исследование основывается на общих закономерностях происхождения науки о развитии государства и права, сущности, особенностях форм развития и функционирования в конкретном государстве в определенный исторический период.

Ключевые слова: наука, римское право, история юридической науки, государство, право, общество, юриспруденция, Учреждения Гая, Дигести, Кодекс Юстиниана, Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона), каноническое право, Лангобардская правда (эдикт Ротари), В. Блекстон, кутюмы.

Didenko O.M.

Place of legal science in system of social sciences: origin, becoming and development.

In the article the process of origin, becoming and development of legal science is illuminated and analysed in the world from the oldest times. Research is based on general conformities to law of origin of science about development of the state and right, essence, features of forms of development and functioning in the concrete state in a certain historical period.

Keywords: science, Roman law, history of legal science, state, right, society, jurisprudence, establishments of Guy, Digesti, Code of Justinian, Civil code of France (Code of Napoleon), canonical right, true of Lungobardia (edict of Rothari), V. Blackstone, coutumes.

УДК 94: [001.2+061.12] (477)

В.А. НЕПОРОЖНІЙ

АКАДЕМІЧНА СОЦІОГУМАНІТАРИСТИКА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ НАУКОВОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ

У статті показано розвиток нових форм міжнародного наукового співробітництва, що сприяли входженню Української академічної науки в цілому і соціогуманітаристики зокрема у європейський науковий простір. Розглянуто такі нові форми міжнародної співпраці інститутів НАН соціогуманітарного профілю з науковими установами інших країн як виконання партнерських зобов'язань, співпраця з міжнародними організаціями, виконання спільних досліджень за міжурядовими програмами і прямими двосторонніми угодами з науковими організаціями. Досліджено результативність співробітництва із зарубіжними колегами, яка відобразилася у конструктивному вирішенні багатьох проблем щодо висвітлення в науковій та популярній літературі історичних та культурних взаємин між українським та сусідніми народами. Показано підвищення рівня співробітництва на основі розширення та поглиблення спільних наукових та видавничих проектів.

Ключові слова: академічна соціогуманітаристика, міжнародне співробітництво, Україна, наука.

Важливою умовою підвищення рівня досліджень, ефективної участі вчених у міжнародному поділі наукової праці був розвиток міжнародних зв'язків суспільних і гуманітарних інститутів. Слід відзначити, що навіть за умов скорочення протягом 1991–1993 рр. обсягів науково-технічного співробітництва, особливо з країнами Східної Європи, академічна наука не стала на шлях ізоляціонізму, докладала максимум зусиль для збереження та розвитку нових міжнародних наукових зв'язків. Це додавало в іміджі академічній науці. Підтримувались раніше напрацьовані форми міжнародної наукової та організаційно-координаційної діяльності.

Форми міжнародної співпраці інститутів були різні: виконували партнерські зобов'язання, розвивали зв'язки з академічними установами інших країн, співпрацювали з міжнародними організаціями, виконували спільні дослідження за міжурядовими програмами, прямими двосторонніми угодами з науковими організаціями. З року в рік зростала кількість документів, що регулювали взаємодію установ НАН з іноземними установами і організаціями. Укладені угоди протягом 2000-х років переважно носили не ринкову, а програмно-цільову мету. Серед таких і Угода про співробітництво між НАН України і В'єтнамською академією гуманітарних наук. Найбільш активними партнерами НАН у двосторонній співпраці на основі міждержавних угод були Російська і Білоруська

академії наук, а також академії наук країн Центральної Європи: Польщі, Угорщини, Болгарії, Чехії, Словаччини, Румунії. Щорічно виконувалося десятки спільних проектів учених на двосторонньому рівні. У двосторонніх проектах частка інститутів соціогуманітарного профілю.

В 1990-і роки регулярно була участь співробітників Інституту історії України в міжнародній діяльності громадських організацій України; українській філії Міжна-родного наукового товариства по вивченню XVIII ст. Міжнародного та українського комітетів славистів [1, с. 83].

В Інституті історії України було створено спеціальний відділ «Кабінет історії українсько-грецьких відносин НАН України», метою якого було багатостороннє та поглиблене вивчення українсько-грецьких зв'язків. Протягом 1993–1997 рр. співробітниками відділу було опубліковано низку наукових праць «Греческие общины в Украине», «Греческие документы в Украине», «Греческое просвещение в Украине», «Выдающиеся греки в Украине» [1, с. 21].

Серед еліністичних досліджень (1993 р.) розроблялись теми: «Українсько-грецькі відносини XVII – XIX ст.»; «Грецькі общини в Україні: історія створення та діяльність в XVII – XIX ст.»; «Розповсюдження на Україні еліністичної культури та ідей новогрецької освіти XVIII ст.» [2, с. 6].

Відповідно Протоколу про наміри по науковому співробітництву між Інститутом археології НАН та Міністерством культури Греції (1995 р.) було проведено наукову конференцію у Солоніках, грецькі археологи консультувалися в українських колег щодо пам'яток Криму. Протокол про наміри щодо наукового співробітництва між Інститутом історії України та Інститутом балканських досліджень м. Салоніки (1997 р.) сприяв розвитку українсько-грецьких наукових зв'язків у царині історії, сприяння розвитку осередків грецької етноменшини в Україні, обміну літературою, джерелами, фахівцями [3, с. 263].

Учені соціогуманітарії розширювали свою участь у програмах міждержавного та міжурядового науково-технічного співробітництва.

Продуктивні результати мали українсько-грецькі науково-дослідницькі про-екти, які реалізовувалися відповідно до основних напрямків науково-технічного співробітництва України і Грецією. Між двома країнами було підписано – Угоду про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво (1992 р.); Угоду про створення спільної комісії з питань економічного, промислового і науково-технічного співробітництва (1994 р.); Угоду про співробітництво у галузі освіти, науки й культури (1996 р.). В рамках цих Угод було підписано низку договорів про співпрацю інститутів гуманітарного профілю НАН України та відповідних наукових центрів, фондів Греції.

Протягом 1991–1992 рр. Інститутом соціології проводились спільні соціально-психологічні дослідження із такими проектами і міжнародними фондами і органі-заціями, як: проект «Процес демократизації в країнах Східної Європи», фонд «Еразмус», Держтаунський університет (Вишингтон, США); проект «Процес демо-кратизації і місцеві органи самоуправління, фонд «Келле Краузе» (Польща, США); проекти «Соціально-психологічні наслідки Чорнобильської катастрофи», «Соціа-льний резонанс», «Чорнобильська катастрофа та світове суспільство» – Інститут «Cultur Hrospective» (Цюріх, Швейцарія) та фонд «World Society Foundation» (Цюріх, Швейцарія); проект «Росіяни в країнах СНД» (Мічиганський державний уні-верситет, США); проект «Росіяни на Україні» (Стендфордський університет, США).

Інститут активно співпрацював із фірмами: «Balkan British Social Surveys» (Болгарія), «Starch, Iuga, Hoopet» (США), «Gallup» (Британське відділення) та ін. Відділ соціальної психології брав участь в україно-швейцарському комплексному дослідженні «Дозиметр» у зоні аварії на ЧАЕС (Цюріхський інститут культурної перспективи). Відділ соціології парламентаризму працював по налагодженню безо-середніх відносин з закордонними науковими центрами: Російський дослідницький центр Гарвардського університету (з проф. Пімоті Колтоном) і Східноєвропейським інститутом Мюнхена (з доктором Германом

Клементом). Співробітниками сектору етнополітики відділу соціології міжнародних відносин та етнополітики спільно з Інститутом Східної Європи (Мюнхен, ФРН) розроблялась тема «Німці в Україні: сучасні етнодемографічні та етнокультурні характеристики, соціальне положення та міграційні установки». Відділ історії вітчизняної та зарубіжної соціологічної думки брав участь у науковому проекті «Соседствующие культуры» (ФРН) та в конкурсі дослідницьких програм по українсько-російським відносинам (США) [4, с. 28-29].

В 1995 р. колектив Інституту соціології виконував спільні дослідницькі проекти із соціологічними фундаціями багатьох країн Заходу, зокрема з дослідницьким комітетом Міжнародної асоціації політичних наук, дослідницькою групою Міжнародної соціологічної асоціації, Інститутом Республіканської партії США, Інститутом Відкритого суспільства (Прага), Центральноевропейським Університетом (Будапешт), Інститутом політичних наук (Ебенхаузен, ФРН), Лейденським університетом (Нідерланди), соціологічними службами Вашингтона, Гарвардського, Мічиганського університетів. Науковим товариством ім. Т.Г. Шевченка (Нью-Йорк), Джорджтаунським, Стенфордським університетами, Інститутом соціологічної інформації Німеччини, Інститутом Східної Європи (Мюнхен), Британським філіалом Інституту Геллапа, Швейцарським Інститутом соціальних проблем, Єрусалимським університетом (Ізраїль), Австрійським інститутом Східної та Південно-Східної Європи (Відень), Інститутом суспільних наук Словацької АН (Кошице) та іншими установами [5, с. 23].

Протягом 1996–1997 рр. Інститут історії України у рамках угоди 1995 р. про співпрацю з Інститутом суспільних наук Словацької академії наук спільно розробляли теми: «Русини-українці в післявоєнній Словаччині: проблеми соціально-економічного і суспільно-політичного розвитку та формування національної самосвідомості», «Післявоєнні суспільно-політичні й культурні зв'язки між населенням Закарпатської області України і східнословачького регіону»; «Україна і Словаччина: питання після-воєнних відносин і співробітництва двох незалежних держав на сучасному етапі»; провели українсько-словацький науково-практичний семінар «З історії та сучасного розвитку національних меншин в Україні і Словаччині: проблеми і шляхи досягнення національної злагоди».

Продовжувалось співробітництво між Інститутом історії України НАН України і Центром неоелліністичних досліджень (Договір і план наукового співробітництва, укладений 1993 р.). В 1996 р. була проведена міжнародна науково-практична конференція «Україна – Греція: досвід дружніх зв'язків та перспективи співробітництва» (Маріуполь) [6, с. 81].

В 1999 р. Інститут філософії у рамках українсько-швейцарського наукового співробітництва в результаті виконання проекту «Історична міфологія в сучасній українській культурі», науковими керівниками якого були з швейцарського боку проф. Ж. Ніва, з українського – М. Попович, цього року підготовлено до друку переклад статей французькою мовою в Женеві. Група логіки підготувала статті до міжнародного журналу «Theoria», що вийшли в Іспанії англійською мовою. Науковці відділу соціальної філософії (М. Мокляк) брали участь у виконанні міжнародного проекту Данія-Норвегія-Україна: «Стан водних ресурсів: дослідження через систему НІС. Проблеми трансформації та адаптації». Співробітники були співвиконавцями дослідницької і навчальної програми «Філософія толерантності і культура миру» (ЮНЕСКО). Разом з французькими колегами брали участь в міжнародному проекті – підготовка «Словника європейських філософій» [7, с. 42-43].

Інститут держава і права підтримував творчі контакти з Інститутом держави і права РАН, Інститутом філософії права АН Республіки Беларусь, Інститутом міжнародної політики та регіональних досліджень Берлінського вільного університету, Університетом ім. св. Кліментія, Лондонським та Бірмінгемським університетом, Інститутом етнології та антропології РАН, Центром по міграції країн СНД, Центром демографії та екології людини (Москва), Академією гуманітарних наук та Академією соціальних наук Російської Федерації, Центром по конфліктам при Президії РАН, Центром по біженцям (Москва),

Асоціацією «Гуманітарій» (Москва), «Всеросійською асоціацією політологів» та ін. [8, с. 37].

Міжнародне наукове співробітництво здійснювалось, насамперед, через участь науковців Інституту у роботі міжнародних наукових конференцій.

Діяльність Інституту держави і права в 1998–2003 рр. була тісно пов'язана з підготовкою та проведенням спільно з Японським фондом міжнародної науково-практичної конференції «Європа–Японія–Україна: шляхи демократизації державно-правових систем» (16–21 жовтня 2000 р.), методологічних семінарів: «Парламентаризм в Україні: теорія і практика» (2001), «Адміністративна реформа: стан та перспективи» (2001), «Земельний кодекс України: проблеми реалізації» (2002), «Конституційно-правові проблеми українського державотворення» (2002) та виконанням Договору між Інститутом та Міністерством палива та енергетики України щодо адаптації енергетичного законодавства України до законодавства ЄС, в рамках якого було проведено 2 науково-практичні семінари: «Проблеми адаптації законодавства України про енергетику до енергетичного законодавства ЄС» (2002), «Проблеми і перспективи вдосконалення енергетичного законодавства України та його адаптації до законодавства ЄС» (2002) [8, с. 10].

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень продовжував підтримувати постійні зв'язки з Інститутом російської історії РАН. Щільні були зв'язки з Оксфордським та Манчестерським університетами (Великобританія) і з Московським Державним та Російським Державним Гуманітарним університетами тощо.

Для вищих органів державної влади, міністерств і відомств було підготовлено низку пропозицій та рекомендацій щодо ставлення до проблемних у політичному плані питань історичних стосунків України з сусідніми державами. Йдеться, зокрема, про підготовлені у НАН України з урахуванням змісту Спільної заяви Президентів України і Республіки Польща від 21 травня 1997 р. «До порозуміння і єднання» концептуальні пропозиції щодо долі польських військових поховань (Личаківського «Цвинтаря орлят») у Львові, відзначення 60-х роковин «волинських подій 1943 року», вирішення проблем громадян, постраждалих у результаті масових депортацій українського населення з території Польщі та польського з України у 1940-х рр. Підготовлено пропозиції щодо виваженого, позбавленого політизації ставлення до Переяславської ради 1654 року та відзначення її 350-ї річниці.

Серйозна увага приділялася виробленню науково обґрунтованих підходів і рекомендацій щодо вирішення питань, пов'язаних з розвитком співробітництва України з державами, у яких існували значні українські етнічні меншини та які, у свою чергу, представлені відповідними етнічними меншинами в Україні, розглядають їх як своїх співвітчизників за кордоном. Спільно з органами влади Румунії здійснено вивчення стану і етнокультурних запитів українців у цій країні. Розроблено низку концептуальних пропозицій щодо належного забезпечення освітніх та етнокультурних інтересів болгарської, румунської, молдовської та угорської етнічних меншин в Україні [9, с. 125].

Серію наукових форумів з важливих політико-правових проблем слід особливо відзначити підготовлену та проведenu спільно з Японським фондом міжнародної співпраці науково-практичну конференцію «Європа–Японія–Україна: шляхи демократизації державно-правових систем» (2000), організовані в Києві методологічні семінари: «Парламентаризм в Україні: теорія і практика» (2001), «Адміністративна реформа: стан та перспективи» (2001), «Земельний кодекс України: проблеми реалізації» (2002), «Конституційно-правові проблеми українського державотворення» (2002) [9, с. 143].

Плідно працювали організовані відповідно до міждержавних домовленостей українські частини Українсько-польської комісії істориків та Українсько-румунської комісії з проблем історії, археології та фольклористики, які спільно із зарубіжними колегами досягли конструктивного вирішення багатьох проблем щодо висвітлення в науковій та популярній літературі історичних та культурних взаємин між українським та сусідніми народами, домоглися підвищення рівня співробітництва до здійснення спільних наукових та видавничих проєктів.

Із 1991 р. міжнародні наукові зв'язки Інституту історії України вийшли на якісно новий рівень. Зникли колишні цензурно-ідеологічні обмеження на наукові контакти з закордоном, набагато частішими (і досить плідними) стали зустрічі у стінах установи із зарубіжними колегами, насамперед українознавцями. Суттєво розширилася географія країн світу, до яких з науковою метою виїздили працівники інституту. Натомість на перший план у міжнародних зв'язках (і не лише у них) вийшли болісні проблеми фінансового забезпечення, пошуків спонсорів, здобуття грантів тощо.

На тривалий час внаслідок зазначених проблем було перервано наукові контакти із колегами-істориками із колишніх республік СРСР (нині незалежних держав), а також суспільствознавцями країн колишнього «соціалістичного табору» (насамперед, Румунії, Словаччини, Угорщини, Чехії). Виняток в цьому відношенні становила хіба що Польща, наукові зв'язки з ученими якої не переривалися, хоча й не мали потрібної інтенсивності (позначалися, насамперед, вкрай обмежені можливості інституту приймати в Києві польських дослідників з еквівалентним обміном: можли-вості польської сторони в цьому відношенні набагато перевищують наші).

Тим не менше протягом останніх років Інститут історії України прожував докладати значних зусиль, вишукуючи позабюджетні кошти, для відновлення та налагодження сталих наукових контактів з ученими-суспільствознавцями близького і віддаленого зарубіжжя: Росії, Греції, Грузії, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Чехії та інших країн. Поглиблюються зв'язки із українознавцями США, Канади, Німеччини, Італії.

Продовжували працювати двосторонні договори про наукове співробітництво між Інститутом історії України та Інститутом історії Польської академії наук, Інститутом суспільних наук Словацької академії наук, Інститутом загальної історії Російської Академії наук, Інститутом російської історії Російської Академії наук. В рамках Договору з Інститутом загальної історії РАН активно працювала українсько-російська комісія істориків. 2005 р. була розпочата робота над спільним проектом НАН України та РАН «Підготовка нарисів з історії України та історії Росії колективом авторів – членів Спільної українсько-російської комісії істориків при Президії НАН України та Президії РАН». Відбувався систематичний обмін науковою літературою між науковими установами.

У 2005 р. були підписані двосторонні угоди з спорідненими установами Угорщини та Литви: Договір про наукове співробітництво з Інститутом історії Угорської АН, Договір про наукове співробітництво з Інститутом історії Литви. Використовували науковці Інституту можливості безвалютного міжакадемічного обміну. Співробітники працювали в Варшаві, Литві. Наукові співробітники Інституту перебували у наукових відрядженнях та на стажуванні за кордоном [10, с. 31-32].

Прямі угоди між установами НАН України та закордонними організаціями (інститутами, лабораторіями, університетами) також конкретизували та підкріплювали діючі міжакадемічні та міжурядові угоди. Як правило, це міжінститутські контакти в рамках виконання спільного дослідницького проекту (теми). Чимало академічних соціогуманітарних інститутів співпрацювали з академічними установами, університетами та музеями Угорщини, зокрема Інститути українознавства ім. І. Крип'якевича, філософії ім. Г.С. Сковороди, налагодили дієві контакти. Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського та Центральноєвропейський університет (Будапешт) розробили проблеми політичного ісламу. В 2001–2003 рр. Інститут соціології НАН спільно з угорськими та російськими фахівцями брав участь у розробці міжнародної наукової теми «Національні меншини і діаспори в Україні, Угорщині й Росії» [11, с. 226]. Таким чином, білатеральні та мультілатеральні проекти, що виконувалися фахівцями НАН України, було свідченням зацікавленості зарубіжних партнерів у розширенні співробітництва.

В 2006 р. міжнародне наукове співробітництво Центру банківського права при Інституті держави і права здійснювалось в рамках реалізації програми співробітництва з міжнародними банківськими і фінансовими установами (Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, провідні банківські установи

Германії, Франції, Австрії, Великої Британії, Польщі, Росії та ін.), а також експертами у галузі банківського права [12, с. 54].

В 2006 р. Інститутом держави і права підтримувалися творчі контакти з Інститутом держави і права Російської академії наук, Інститутом філософії і права Академії наук Республіки Білорусь, з Інститутом міжнародної політики та регіональних досліджень Берлінського Вільного Університету, Інститутом філософії, соціології і права Академії наук Молдови, з Чеською поліцейською академією, Поліцейською академією Іспанії та Академією з підготовки керівних кадрів поліції ФРН, центром ім. Лорда Скармена (Великобританія), Міжнародною поліцейською асоціацією (м. Страсбург), Академією управління РФ та Санкт-Петербурзьким університетом. Продовжувалося творче співробітництво з Інститутом етнополітики та етнополіто-логії; Інститутом соціології Російської Академії наук, Всеросійським науковим центром «Рустика»; Центром по міграції країн СНД, Центром демографії та екології людини (Москва), Академією гуманітарних наук та Академією соціальних наук РФ, Академією державного управління РФ, Асамблеєю народів Росії, Центром по конфліктам при Президії РАН, Центром по біженцям (Москва), Асоціацією «Гуманітарій» (Москва), Всеросійською асоціацією політологів, Міжнародною асоціацією конфлікто-логів. Продовжувалися творчі контакти із зарубіжними вченими в галузі націології, державознавства, міграційознавства, а також з ООН, Управлінням Верховного Комісара ООН у справах біженців (українське, російське і білоруське відділення), бюро Міжнародної Організації Міграції в Києві, Представництвом ООН в Україні, Українсько-Європейським консультативним центром з питань законодавства, представництва Ради Європи, ОБСЄ в Києві. В авторських колективах брали участь провідні вчені з США, Канади, Німеччини, Франції, Італії, Швейцарії, Бельгії, Чехії та інших країн.

В рамках міжнародної асоціації істориків права розширюється співпраця з російськими вченими, зокрема з Російським відкритим соціальним інститутом (Курськ). І. Усенко продовжував виконувати обов'язки першого віце-президента Міжнародної асоціації істориків права. В рамках Міжнародної асоціації істориків права розширювалася співпраця з Російським відкритим соціальним інститутом (Курськ), також був членом Української секції Міжнародного товариства прав людини та Всеукраїнської асоціації міжнародного права.

Завдяки вченим-гуманітаріям НАН України набула повноправного членства в таких авторитетних наукових організаціях, як Міжнародний академічний союз (IUA–UAI), Союз європейських академій (ALLEA), численних галузевих наукових асоціаціях і товариствах. Успішно розвивалося співробітництво в межах Міжнародної асоціації академій наук (МААН), Міжнародного комітету славістів. Розгорнуто тісну співпрацю з Російським гуманітарним науковим фондом (РГНФ), Російським фондом фундаментальних досліджень (РФФД), що допомогло вийти на рівень масштабної кооперації в здійсненні спільних наукових досліджень із провідними академічними й університетськими науковими центрами Росії [13, с. 13].

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса продовжував співпрацювати з Інститутом слов'янознавства РАН (Росія), Інститутом російської історії РАН, Інститутом Європи РАН, Музеєм Голокосту (Вашингтон), Асоціацією викладачів юдаїки «Сефер» (Росія), Музеєм Анни Франк (Нідерланди) та ін. В 2005 р., зокрема в рамках спільного конкурсу НАН України і РГНФ, здійснювався спільний науковий проект з Інститутом слов'янознавства РАН на тему «Україна та Росія у взаємному спілкуванні і сприйнятті. Українці про Росію і росіян. Росіяни про Україну і українців» [14, с. 43].

З року в рік нарощувалась кількість публікацій в іноземних виданнях. Вчені Інституту соціології лише в 1992 р. брали участь у виданні монографій спільно з Вашингтонським, Хартфорським університетами (США), Ієрусалимським університетом (Ізраїль), Інститутом політичних досліджень (Угорщина). В рамках протоколу намірів про співробітництво між Інститутом соціології та редакцією Енциклопедії Української Діаспори (США) було видано збірник наукових праць «Українська діаспора» [15, с. 32].

Водночас складне фінансове становище інститутів соціогуманітарного профілю змушував їх корелювати політику щодо розвитку на міжнародних зв'язках. Відсутність валютних коштів не давало можливості планувати роботу співробітників за кордоном. Лише допомога деяких благодійних фондів дозволила відряджати науковців на міжнародні конференції та стажування.

Протягом 1995 р. Інститутом соціології було підготовлено й опубліковано за кордоном 21 матеріал [16, с. 24].

Лише в 1996 р. співробітники Інституту історії України НАН України брали участь у роботі 48 міжнародних конференцій (в т.ч. проведені в Україні – 28), де виступили з 100 доповідями. Співробітниками Інституту було опубліковано 13 наукових статей в зарубіжних наукових виданнях [17, с. 82-83].

Важливим напрямом міжнародного співробітництва була організація та проведення міжнародних конференцій, з'їздів, симпозіумів. Щорічно соціогуманітарні установи НАН організовували та проводили ці заходи на території України. Крім того, чимало фахівців представляли результати своїх досліджень на різноманітних наукових форумах за кордоном. У 1999 р. учені соціогуманітарії брали участь у роботі Всесвітньої конференції з науки (Будапешт), Міжнародної ради з науки, де було вироблено сучасні підходи до ролі та взаємних зобов'язань науки і суспільства.

З 1990 р. в рамках міжнародних наукових Костюківських читань проходила серія міжнародних семінарів «Катастрофічні явища в радянському суспільстві та самоорганізаційна поведінка соціальних систем». У конференції (1992 р.) брали участь представники Штутгартського університету, Університету Кобленц-Ландау, Цюрихської Вищої технічної Академії, Гронінгенського Міжуніверситетського Центру соціо-логічної теорії та методології (Нідерланди) [18, с. 31].

В 1992 р. співробітники Інституту соціології брали участь в низці соціологічних семінарах, міжнародних читаннях, що проходили в університеті Вюрцбурга (ФРН), Вісконському університеті (США), Белефельдському університеті (ФРН).

В 1995 р. найбільш представницькими були наступні конференції за участю фахівців Інституту соціології: Міжнародна науково-практична конференція «Техно-логія соціального управління» (Белгород, Росія); Міжнародна науково-практична конференція «Национальное образование: история, современность, перспективы» (Брест, Білорусія); Міжнародна практична конференція «Мир, війна, історія» (Харків); Міжнародні Ломовські психологічні читання (Москва); Круглий стіл по проблемам практической психологии (Санкт-Петербург); Міжнародні психологічні читання (Харків); Міжнародна конференція «Конфлікти у суспільстві» (Київ); Симпозіум «Соціальні підходи до оцінки і прогнозування психологічного здоров'я» (Москва); Міжнародна конференція «Толерантність, наука та сучасний світ» (Хорватія); Міжнародна конференція «ООН та майбутні покоління» (Київ); Міжнародна конференція «Жінка та демократія» (Київ); Міжнародна конференція «Участь жінок у виборчих процесах» (Київ); Міжнародний симпозіум «Східна і Центральна Європа в 90-ті роки» (Прага); Міжнародний семінар «навчання демократії» (УАПН-IFIS); Круглий стіл російських та українських соціологів (Москва); Міжнародна конференція «Європейська історія і культура в Україні» (Київ); Міжнародний семінар «Єврейська цивілізація та єврейська духовність» (Київ); Міжнародна науково-практична конференція «Громадська думка та політика» (США, Вашингтон); Міжнародна нарада експертів «Проблеми політичної економіки у Росії» (Литва); Міжнародна конференція у Апалачському університеті (Бун, США); Міжнародний колоквиум з проблеми ЧАЕС (Женева, Швейцарія) [19, с. 22].

В другій половині 1990-х років у важких економічних умовах колектив Інституту національних відносин і політології переглянув політику щодо міжнародних зв'язків. Наголос був зроблений, перш за все, на організації та участі в різного роду міжнародних наукових заходах, які відбувалися на теренах України. До Інституту запрошувалися відомі фахівці з різних країн. В 1995 р. одним з найбільших і значних заходів, в яких взяв найактивнішу участь колектив Інституту, став міжнародний конгрес «За світ без

екстремізму і фашизму». На базі Інституту за участю посольства Росії в Україні, провідних наукових установ Росії був проведений круглий стіл «Україна і Росія в новому геополітичному просторі: аспекти взаємовідносин». Інститут підтримував творчі зв'язки з Московським відділенням російського наукового Фонду та Російським незалежним інститутом соціально-національних проблем.

У звітному періоді Інститут виступив одним із фундаторів науково-політичного симпозиуму «Порівняльний аналіз політичних структур Австрії і України». Його було проведено спільно із Посольством Австрійської Республіки в Україні і Львівським філіалом Австрійського інституту Східної і Південно-Східної Європи [20, с. 52].

Міжнародне наукове співробітництво здійснювалось Інститутом держави і права участю у роботі конференцій, симпозиумів, круглих столів, семінарів. В 2006 р. Ю. Шемшученко брав участь у Міжнародній конференції з проблем енергетичного права (Берлін); Шостому комітеті ООН як члена урядової делегації України на 61-ій Генеральній Асамблеї ООН (Нью-Йорк); Семінару ООН з проблем космічного права (Київ); Міжнародній конференції «Росія, Україна, Білорусь – 1991–2006. Держава і суспільство: контури майбутнього» (Мінськ) [21, с. 52].

Таким чином, розвиток нових форм міжнародного наукового співробітництва сприяли входження академічної науки в цілому і її соціогуманітаристики у європейський науковий простір. Постійно удосконалювалися ці форми. Академічні інститути набули повноправного членства у міжнародних наукових організаціях, зростала результативність співробітництва.

1. Звіт Інституту історії України про наукову та науково-організаційну діяльність у 1996 році // Архів Інституту.
2. *М'якушко С.В.* Національна академія наук України в українсько-грецьких науково-технічних зв'язках 90-х рр. XX ст. / С.В. М'якушко, А.С. Мирончук. – К.: Наукова думка, 1997. – 29 с.
3. Національна академія наук України: проблеми розвитку та входження в європейський науковий простір ... – С. 263.
4. Звіт про діяльність Інституту соціології АН України у 1992 р. // Архів Інституту. – С. 28–29.
5. Звіт про діяльність Інституту соціології НАН України у 1995 р. // Архів Інституту. – С. 23.
6. Звіт Інституту історії України про наукову та науково-організаційну діяльність у 1996 році // Архів Інституту. – С. 81.
7. Звіт про наукову діяльність Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України за 1999 рік // Архів Інституту. – С. 42–43.
8. Звіт про діяльність Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України за період з 1998 по 2003 рр. // Архів Інституту.
9. *Курас І.Ф.* Розвиток соціогуманітарних досліджень у Національній академії наук України / [І.Ф. Курас, В.М. Геєць, О.С. Онищенко, І.М. Дзюба]. – 1999 – 2003. – К., 2003. – 208 с.
10. Звіт Інституту історії України про наукову та науково-організаційну діяльність у 2006 році // Архів Інституту. – С. 31–32.
11. Національна академія наук України: проблеми розвитку та входження в європейський науковий простір ... – С. 266.
12. Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України у 2006 р. // Архів Інституту. – С. 54.
13. Науковий внесок у справу державотворення і розбудову громадянського суспільства. Звітує Секція суспільних і гуманітарних наук НАН України // Вісник НАН України. – 2009. – №4. – С. 11–16.
14. Звіт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України про дослідницьку і науково-організаційну роботу в 2010 році // Архів Інституту. – С. 43.
15. Звіт про діяльність Інституту соціології АН України у 1992 році // Архів Інституту. – С. 32.
16. Звіт про діяльність Інституту соціології НАН України у 1995 р. // Архів Інституту. – С. 24.
17. Звіт Інституту історії України про наукову та науково-організаційну діяльність у 1996 році // Архів Інституту. – С. 82–83.
18. Звіт про діяльність Інституту соціології АН України у 1992 р. // Архів Інституту. – С. 31.
19. Звіт про діяльність Інституту соціології НАН України у 1995 р. // Архів Інституту. – С. 22.
20. Звіт про діяльність Інституту національних відносин і політології НАН України у 1995 р. // Архів Інституту. – С. 52.
21. Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України у 2006 р. // Архів Інституту. – С. 52.

References

1. Zvit Instytutu istoriyi Ukrainy pro naukovu ta naukovo-orhanizatsiyu diyalnist u 1996 rotsi // Arkhiv Instytutu.
2. *Myakushko S.V.* Natsionalna akademiya nauk Ukrainy v ukrayinsko-hretskykh naukovo-tekhnichnykh zvyazkakh 90-kh rr. XX st. / S.V. Myakushko, A.S. Myronchuk. – K.: Naukova dumka, 1997. – 29 s.
3. Natsionalna akademiya nauk Ukrainy: problemy rozvytku ta vkhodzhennya v yevropeysky naukovyy prostir ... – S. 263.
4. Zvit pro diyalnist Instytutu sotsiolohiyi NAN Ukrainy u 1992 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 28–29.
5. Zvit pro diyalnist Instytutu sotsiolohiyi NAN Ukrainy u 1995 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 23.
6. Zvit Instytutu istoriyi Ukrayiny pro naukovu ta naukovo-orhanizatsiyu diyalnist u 1996 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 81.
7. Zvit pro naukovu diyalnist Instytutu filosofiyi imeni H.S. Skovorody NAN Ukrainy za 1999 rik // Arkhiv Instytutu. – S. 42–43.
8. Zvit pro diyalnist Instytutu derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy za period z 1998 po 2003 rr. // Arkhiv Instytutu. – S. 37.
9. *Kuras I.F.* Rozvytok sotsiohumanitarnykh doslidzhen u Natsionalniy akademii nauk Ukrainy / [I.F. Kuras, V.M. Heyets, O.S. Onyshchenko, I.M. Dzyuba]. – 1999 – 2003. – K., 2003. – 208 s.
10. Zvit Instytutu istorii Ukrainy pro naukovu ta naukovo-orhanizatsiyu diyalnist u 2006 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 31–32.
11. Natsionalna akademiya nauk Ukrainy: problemy rozvytku ta vkhodzhennya v yevropeysky naukovyy prostir ... – S. 266.
12. Zvit pro naukovu ta naukovo-orhanizatsiyu diyalnist Instytutu derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy u 2006 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 54.
13. Naukovyy vnesok u spravu derzhavotvorennya i rozbudovu hromadyanskoho suspilstva. Zvitue Sektsiya suspilnykh i humanitarnykh nauk NAN Ukrainy // Visnyk NAN Ukrainy. – 2009. – № 4. – S. 11–16.
14. Zvit Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy pro doslidnytsku i naukovo-orhanizatsiyu robotu v 2010 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 43.
15. Zvit pro diyalnist Instytutu sotsiolohiyi NAN Ukrainy u 1992 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 32.
16. Zvit pro diyalnist Instytutu sotsiolohiyi NAN Ukrainy u 1995 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 24.
17. Zvit Instytutu istoriyi Ukrayiny pro naukovu ta naukovo-orhanizatsiyu diyalnist u 1996 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 82–83.
18. Zvit pro diyalnist Instytutu sotsiolohiyi NAN Ukrainy u 1992 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 31.
19. Zvit pro diyalnist Instytutu sotsiolohiyi NAN Ukrainy u 1995 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 22.
20. Zvit pro diyalnist Instytutu natsionalnykh vidnosyn i politolohiyi NAN Ukrayiny u 1995 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 52.
21. Zvit pro naukovu ta naukovo-orhanizatsiyu diyalnist Instytutu derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy u 2006 r. // Arkhiv Instytutu. – S. 52.

Непорожний В.А.

Академическая социогуманитаристика независимой Украины в международном научном сотрудничестве.

В статье показано развитие новых форм международного научного сотрудничества, которые способствовали вхождению украинской академической науки в целом и социогуманитаристики частности в европейское научное пространство. Рассмотрены такие новые формы международного сотрудничества институтов НАН социогуманитарного профиля с научными учреждениями других стран как выполнение партнерских обязательств, сотрудничество с международными организациями, выполнение совместных исследований по межправительственным программам и прямыми двусторонними соглашениями с научными организациями. Исследованы результативность сотрудничества с зарубежными коллегами, которая отразилась в конструктивном решении многих проблем по освещению в научной и популярной литературе исторических и культурных взаимоотношений между украинским и соседними народами. Показано повышение уровня сотрудничества на основе расширения и углубления общих научных и издательских проектов.

Ключевые слова: академическая социогуманитаристика, международное сотрудничество, Украина, наука.

Непорожний В.А.

Academic sociohumanitarian science of independent Ukraine is in international scientific cooperation.

The development of new forms of international scientific cooperation that assisted including the Ukrainian academic science in the whole and sociohumanitarian science in particular to Europe scientific space is shown in the article. Such new forms of international cooperation of institutes of NAS of sociohumanitarian science profile with scientific establishments of other countries as implementation of partner obligations are considered, as collaboration with international organizations, implementation of general researches after the intergovernmental programs and

direct bilateral agreements with scientific organizations. Effectiveness of cooperation with foreign colleagues is investigated, that was represented in the structural decision of many problems in relation to illumination in scientific and popular literature of historical and cultural mutual relations between Ukrainian and nearby people. The increase of collaboration level is shown on the basis of expansion and deepening of general scientific and publishing projects. Thus, development of new forms of inter-national scientific cooperation including of academic science promoted on the whole and its sociohumanitarian to Europe scientific space. These forms improved constantly. Academic institutes purchased competent membership in international scientific organizations, effectiveness of cooperation have been rising up.

Keywords: *academic sociohumanitarian science, international cooperation, Ukraine, science.*

* * *